

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാഭേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുഭവായ

മഹർഷി വേദവ്യാസപ്രണീതം ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ഷഷ്ഠസ്കന്ധേ ഷോഡശോധ്യായഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാഭേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ഷഷ്ഠസ്കന്ധേ ഷോഡശോധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അഥ ദേവഘൃഷീ രാജൻ സമ്പരേതം നൃപാത്മജം ।
ദർശയിത്യേതി ഹോവാച ഇതാതിനാമനുശോചതാം ॥ 1 ॥

നാരദ ഉവാച

ജീവാത്മൻ പശ്യ ഭദ്രം തേ മാതരം പിതരം ച തേ ।
സുഹൃദോ ബാന്ധവാസ്തപ്താഃ ശുചാ ത്വത്കൃതയാ ഭൃശം ॥ 2 ॥

കലേവരം സ്വമാവിശ്യ ശേഷമായുഃ സുഹൃദ്യുതഃ ।
ഭുങ്ക്ഷ്യ ഭോഗാൻ പിതൃപ്രത്താനധിതിഷ്ഠ നൃപാസനം ॥ 3 ॥

ജീവ ഉവാച

കസ്തിഞ്ജൻമന്യമീ മഹ്യം പിതരോ മാതരോഭവൻ ।
കർമദിർഭ്രാമ്യമാണസ്യ ദേവതിർയന്യേനയോനിഷു ॥ 4 ॥

ബന്ധുജ്ഞാത്യരിമധ്യസ്ഥമിത്രോദാസീനവിദ്വിഷഃ ।
സർവ ഏവ ഹി സർവേഷാം ഭവന്തി ക്രമശോ മിമഃ ॥ 5 ॥

യഥാ വസ്തുനി പൺയാനി ഹേമാദീനി തതസ്തതഃ ।
പര്യടന്തി നരേഷ്വേവം ജീവോ യോനിഷു കർതൃഷു ॥ 6 ॥

നിത്യസ്യാർഥസ്യ സംബന്ധോ ഹ്യനിത്യോ ദൃശ്യതേ നൃഷുഃ |
യാവദ്യസ്യ ഹി സംബന്ധോ മമത്വം താവദേവ ഹി || 7 ||

ഏവം യോനിഗതോ ജീവഃ സ നിത്യോ നിരഹങ്കൃതഃ |
യാവദ്യത്രോപലഭ്യേത താവത്ത്വത്വം ഹി തസ്യ തത് || 8 ||

ഏഷ നിത്യോവ്യയഃ സൂക്ഷ്മ ഏഷ സർവാശ്രയഃ സ്വദൃക് |
ആത്മമായാഗുണൈർവിശ്വമാത്മാനം സൃജതി പ്രഭുഃ || 9 ||

ന ഹ്യസ്യാതിപ്രിയഃ കശ്ചിൻ നാപ്രിയഃ സ്വഃ പരോപി വാ |
ഏകഃ സർവധിയാം ദ്രഷ്ടാ കർതൃണാം ഗുണഭോഷയോഃ || 10 ||

നാദത്ത ആത്മാ ഹി ഗുണം ന ഭോഷം ന ക്രിയാഫലം |
ഉദാസീനവദാസീനഃ പരാവരദൃഗീശ്വരഃ || 11 ||

ശ്രീശുക ഉവാച

ഇത്യുദീര്യ ഗതോ ജീവോ ഇതാതയസ്തസ്യ തേ തദാ |
വിസ്മിതാ മുമുചുഃ ശോകം ചരിത്ത്വാത്മസ്നേഹശുംഖലാം || 12 ||

നിർഹൃത്യ ഇതാതയോ ഇതാതേർഭേഹം കൃത്യാചിതാഃ ക്രിയാഃ |
തത്യജുർദുസ്സജം സ്നേഹം ശോകമോഹദയാർതിദം || 13 ||

ബാലഘ്നോ വ്രീഡിതാസ്തത്ര ബാലഹത്യാഹതപ്രഭാഃ |
ബാലഹത്യാവ്രതം ചേരുർബ്രാഹ്മണൈർയന്നിരൂപിതം |
യമുനായാം മഹാരാജ സ്മരന്ത്യാ ദ്വിജഭാഷിതം || 14 ||

സ ഇത്ഥം പ്രതിബുദ്ധാത്മാ ചിത്രകേതുർദ്വിജോക്തിഭിഃ |
ഗൃഹാന്ധകൂപാന്നിഷ്ഠാന്തഃ സരഃപങ്കാദിവ ദ്വിപഃ || 15 ||

കാലിന്ദ്യാം വിധിവത് സ്താത്യാ കൃതപുഞ്ചയജ്വലക്രിയഃ |
മൗനേന സംയതപ്രാണോ ബ്രഹ്മപുത്രാവവന്ദത || 16 ||

അഥ തസ്മൈ പ്രപന്നായ ഭക്തായ പ്രയതാത്മനേ |
ഭഗവന്നാരദഃ പ്രീതോ വിദ്യാമേതാമുവാച ഹ || 17 ||

ഓം നമസ്തുഭ്യം ഭഗവതേ വാസുദേവായ ധീമഹി |
പ്രദ്യുക്തായാനിരുദ്ധായ നമഃ സങ്കർഷണായ ച || 18 ||

നമോ വിജ്ഞാനമാത്രായ പരമാനന്ദമൂർതയേ |
ആത്മാരാമായ ശാന്തായ നിവൃത്തദ്വൈതദ്യുഷ്ടയേ || 19 ||

ആത്മാനന്ദാനുഭൂത്യൈവ ന്യസ്തശക്തൂർമയേ നമഃ |
ഹൃഷീകേശായ മഹതേ നമസ്തേ വിശ്വമൂർതയേ || 20 ||

വചസ്യുപരത്യേപ്രാപ്യ യ ഏകോ മനസാ സഹ |
അനാമരൂപശ്ചിൻമാത്രഃ സോവ്യാന്നഃ സദസത്പരഃ || 21 ||

യസ്മിന്നിദം യതശ്ചേദം തിഷ്ഠത്യപ്യേതി ജായതേ |
മൃൺമയേഷ്വിവ മൃജ്ജാതിസ്തസ്മൈ തേ ബ്രഹ്മണേ നമഃ || 22 ||

യന്ന സ്തൃശന്തി ന വിദൂർമനോബുദ്ധീന്ദ്രിയാസവഃ |
അന്തർബഹിശ്ച വിതതം വ്യാമവത്തന്നതോസ്സൃഹം || 23 ||

ദേഹേന്ദ്രിയപ്രാണമനോധിയോമി
യദംശവിധാഃ പ്രചരന്തി കർമസു |
നൈവാന്യദാ ലോഹമിവാപ്രതപ്തം
സ്ഥാനേഷു തദ് ദ്രഷ്ടൃപദേശമേതി || 24 ||

ഓം നമോ ഭഗവതേ മഹാപുരുഷായ മഹാനുഭാവായ
മഹാവിഭൂതിപതയേ സകലസാത്യതപരിവൃഢ -
നികരകരകമലകുഡ്മലോപലാലിതചരണാ -
രവിനയുഗല പരമ പരമേഷ്വിൻ നമസ്തേ || 25 ||

ശ്രീശുക ഉവാച

ഭക്തായൈതാം പ്രപന്നായ വിദ്യാമാദിശ്യ നാരദഃ |
യയാവംഗിരസാ സാകം ധാമ സ്വായംഭുവം പ്രഭോ || 26 ||

ചിത്രകേതുസ്തൂ വിദ്യാം താം യഥാ നാരദഭാഷിതാം |
ധാരയാമാസ സപ്താഹമബ്ദക്ഷഃ സുസമാഹിതഃ || 27 ||

തതശ്ച സപ്തരാത്രാന്തേ വിദ്യയാ ധാർയമാണയാ |
വിദ്യാധരാധിപത്യം സ ലേഭ്യേപ്രതിഹതം നൃപഃ || 28 ||

തതഃ കതിപയാഹോദിർവിദ്യയേദ്ധമനോഗതിഃ |
ജഗാമ ദേവദേവസ്യ ശേഷസ്യ ചരണാന്തികം || 29 ||

മൃണാലഗൗരം ശിതിവാസസം സ്തൂര -
ത്കിരീടകേയൂരകടിത്രകങ്കണം |
പ്രസന്നവക്ത്രാരുണലോചനം വൃതം
ദദർശ സിദ്ധേശ്വരമണ്ഡലൈഃ പ്രഭും || 30 ||

തദുർശനധ്വസ്തസമസ്തകിൽബിഷഃ
സ്വച്ഛാമലാന്തഃ കരണോദ്യയാൻമുനിഃ |
പ്രവൃദ്ധഭക്ത്യാ പ്രണയാശ്രുലോചനഃ
പ്രഹൃഷ്ടരോമാനമദാദിപൂരുഷം || 31 ||

സ ഉത്തമശ്ലോകപദാബ്ജവിഷ്ണുരം
പ്രേമാശ്രുലേശൈരുപമേഹയൻ മുഹൂഃ |
പ്രേമോപരുദ്ധാവിലവർണനിർഗമോ
നൈവാശകത്തം പ്രസമീഡിതും ചിരം || 32 ||

തതഃ സമാധായ മനോ മനീഷയാ
ബഭാഷ ഏതത്പ്രതിലബ്ധവാഗസൗ |

നിയമ്യ സർവേന്ദ്രിയബാഹ്യവർത്തനം
 ജഗദ്ഗുരും സാത്വതശാസ്ത്രവിഗ്രഹം || 33 ||

ചിത്രകേതുരുവാച
 അജിത ജിതഃ സമമതിഭിഃ സാധുഭി -
 രഭവാൻ ജിതാത്മഭിർഭവതാ |
 വിജിതാസ്സേപി ച ഭജതാമകാമാത്മനാം
 യ ആത്മഭോക്തികരുണഃ || 34 ||

തവ വിഭവഃ ഖലു ഭഗവൻ
 ജഗദുദയസ്ഥിതിലയാദീനി |
 വിശ്വസൃജസ്തേഽശാംശാസ്തത്ര
 മൃഷാ സ്പർധന്തേ പൃഥഗഭിമത്യാ || 35 ||

പരമാണുപരമമഹതോസ്ത്വ -
 മാദ്യന്താന്തരവർതീ ത്രയവിധുരഃ |
 ആദാവന്ത്യേപി ച സത്ത്യാനാം
 യദ്രൂപം തദേവാന്തരാല്യേപി || 36 ||

ക്ഷിത്യാദിഭിരേഷ കിലാവൃതഃ
 സപ്തഭിർഭശഗുണോത്തരൈരരണ്യകോശഃ |
 യത്ര പതത്യണുകൽപഃ
 സഹാണ്യകോടികോടിഭിസ്തദനന്തഃ || 37 ||

വിഷയതൃഷോ നരപശവോ
 യ ഉപാസതേ വിഭൂതീർന പരം ത്വാം |
 തേഷാമാശിഷ ഈശ തദനു
 വിനശ്യന്തി യഥാ രാജകുലം || 38 ||

കാമധിയസ്സയി രചിതാ

ന പരമ രോഹന്തി യഥാ കരംഭബീജാനി ।

ഇതാനാത്മന്യഗുണമയേ

ഗുണഗണതോന്യഭ്യുദ്യജാലാനി || 39 ||

ജിതമജിത തദാ ഭവതാ

യദാഹ്ലഭ ഭാഗവതം ധർമ്മമനവദ്യം ।

നിഷ്കിഞ്ചനാ യേ മൂനയ ആത്മാരാമാ

യമുപാസത്യേപവർഗായ || 40 ||

വിഷമമതിർന യത്ര നൃണാം

ത്വമഹമിതി മമ തവേതി ച യദന്യത്ര ।

വിഷമധിയാ രചിതോ യഃ

സ ഹ്യവിശുദ്ധഃ ക്ഷയിഷ്ണുരധർമബഹുലഃ || 41 ||

കഃ ക്ഷേമോ നിജപരയോഃ

കിയാനർഥഃ സ്വപരദ്രുഹാ ധർമേണ ।

സ്വദ്രോഹാത് തവ കോപഃ

പരസമ്പീഡയാ ച തമാധർമഃ || 42 ||

ന വൃദ്ധിചരതി തവേക്ഷാ യയാ

ഹൃദിഹിതോ ഭാഗവതോ ധർമഃ ।

സ്ഥിരചരസത്തുകദംബേഷ്വപൃഥഗ്ധിയോ

യമുപാസതേ ത്വാർയാഃ || 43 ||

ന ഹി ഭഗവന്നഘടിതമിദം

ത്വദുൾക്കനാനുണാമഖിലപാപക്ഷയഃ ।

യന്നാമ സകൃച്ഛവണാത്പുൽകസകോപി

വിമുച്യതേ സംസാരാത് || 44 ||

അഥ ഭഗവൻ വയമധുനാ
 ത്വദവലോകപരിമൃഷ്ടാശയമലാഃ |
 സുരജ്ജിണാ യദുദിതം താവകേന
 കഥമന്യഥാ ഭവതി || 45 ||

വിദിതമനന്ത സമസ്തം തവ
 ജഗദാത്മനോ ജനൈരിഹാചരിതം |
 വിജ്ഞാപ്യം പരമഗുരോഃ കിയദിവ
 സവിതുരിവ ഖദ്യോതൈഃ || 46 ||

നമസ്തുഭ്യം ഭഗവതേ സകലജഗ -
 ത്സ്ഥിതിലയോദയേശായ |
 ദുരവസിതാത്മഗതയേ
 കൃയോഗിനാം ഭിദാ പരമഹംസായ || 47 ||

യം വൈ ശ്വസന്തമനു വിശ്വസൃജഃ ശ്വസന്തി
 യം ചേകിതാനമനു ചിത്തയ ഉച്ചകന്തി |
 ഭൂമണ്ഡലം സർഷപായതി യസ്യ മൂർധ്നി
 തസ്മൈ നമോ ഭഗവത്യേന്ദു സഹസ്രമൂർധ്നേ || 48 ||

ശ്രീശുക ഉവാച
 സംസ്കൃതോ ഭഗവാനേവമനന്തസ്തമഭാഷത |
 വിദ്യാധരപതിം പ്രീതശ്ചിത്രകേതും കുരുഭൂഹ || 49 ||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
 യന്നാരദാംഗിരോഭ്യാം തേ വ്യാഹൃതം മേന്ദുശാസനം |
 സംസിദ്ധോഽസി തയാ രാജൻ വിദ്യയാ ദർശനാച്ച മേ || 50 ||

അഹം വൈ സർവഭൂതാനി ഭൂതാത്മാ ഭൂതഭാവനഃ |
 ശബ്ദബ്രഹ്മ പരം ബ്രഹ്മ മമോദേ ശാശ്വതീ തനു || 51 ||

ലോകേ വിതതമാത്മാനം ലോകം ചാത്മനി സന്തതം |
ഉദയം ച മയാ വ്യാപ്തം മയി ചൈവോദയം കൃതം ||52 ||

യഥാ സുഷുപ്തഃ പുരുഷോ വിശ്വം പശ്യതി ചാത്മനി |
ആത്മാനമേകദേശസ്ഥം മന്യതേ സ്വപ്ന ഉത്ഥിതഃ ||53 ||

ഏവം ജാഗരണാദിനി ജീവസ്ഥാനാനി ചാത്മനഃ |
മായാമാത്രാണി വിജ്ഞായ തദ്രഷ്ടാരം പരം സുരേത് ||54 ||

യേന പ്രസുപ്തഃ പുരുഷഃ സ്വാപം വേദാത്മനസ്തദാ |
സുഖം ച നിർഗുണം ബ്രഹ്മ തമാത്മാനമവേഹി മാം ||55 ||

ഉദയം സൂരതഃ പുംസഃ പ്രസ്യാപപ്രതിബോധയോഃ |
അൻവേതി വൃതിരിച്യേത തജ്ജ്ഞാനം ബ്രഹ്മ തത്പരം ||56 ||

യദേതദിസ്മൃതം പുംസോ മദ്ഭാവം ഭിന്നമാത്മനഃ |
തതഃ സംസാര ഏതസ്യ ദേഹാദേഹോ മൃതേർമൃതിഃ ||57 ||

ലബ്ധ്വേഹ മാനുഷീം യോനിം ഇജ്ഞാനവിജ്ഞാനസംഭവാം |
ആത്മാനം യോ ന ബുദ്ധ്യേത ന ക്വചിച്ഛമമാപ്തയാത് ||58 ||

സ്മൃത്യേഹായാം പരിക്ലേശം തതഃ ഫലവിപര്യയം |
അദയം ചാപ്യനീഹായാം സങ്കൽപാദിരമേത്കവിഃ ||59 ||

സുഖായ ദുഃഖമോക്ഷായ കുർവാതേ ദമ്പതീ ക്രിയാഃ |
തത്ത്വോനിവൃത്തിരപ്രാപ്തീർദുഃഖസ്യ ച സുഖസ്യ ച ||60 ||

ഏവം വിപര്യയം ബുദ്ധ്യാ നൃണാം വിജ്ഞാഭിമാനിനാം |
ആത്മനശ്ച ഗതിം സൂക്ഷ്മാം സ്ഥാനത്രയവിലക്ഷണാം ||61 ||

ദൃഷ്ടശ്രുതാദിർമാത്രാദിർനിർമുക്തഃ സ്വേന തേജസാ |
ഇജ്ഞാനവിജ്ഞാനസന്തുഷ്ടോ മദ്ഭക്തഃ പുരുഷോ ദവേത് ||62 ||

ഏതാവാനേവ മനുജൈർയോഗനൈപുണബുദ്ധിഭിഃ |
സ്വാർഥഃ സർവാത്മനാ ജ്ഞേതേ യത്പരാത്മൈകദർശനം || 63 ||

ത്വമേതച്ഛുദ്ധയാ രാജനപ്രമത്തോ വചോ മമ |
ജ്ഞാനവിജ്ഞാനസമ്പന്നോ ധാരയന്നാശു സിദ്ധ്യസി || 64 ||

ശ്രീശുക ഉവാച
ആശ്വാസ്യ ഭഗവാനിത്ഥം ചിത്രകേതും ജഗദ്ഗുരുഃ |
പശ്യതസ്തസ്യ വിശ്വാത്മാ തതശ്ചാന്തർദധേ ഹരിഃ || 65 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
ഷഷ്ഠസ്കന്ധേ ചിത്രകേതോഃ പരമാത്മദർശനം നാമ
ഷോഡശോധ്യായഃ ||